

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

СЕРІЯ: ФІЛОЛОГІЯ

ВИПУСК 27

2017

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:
ФІЛОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 27 том 1

Одеса
2017

ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

<i>Алієва З. К., Сластьон С. Е.</i> СПЕЦИФІКА КРИМСЬКОТАТАРСЬКОЇ СУФІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ XVI – XVII СТ.: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	70
<i>Бесараб О. М.</i> ДЕНДІЗМ ЯК ЯВИЩЕ У РАННІЙ ТВОРЧОСТІ Ш. БРОНТЕ.....	73
<i>Бігун О. А.</i> ДИСКУРС РЕЧОВІЗМУ В «ПАРИЗЬКОМУ ТЕКСТІ» ПОЛЯ ВЕРЛЕНА.....	76
<i>Рева І. А.</i> ТИПОЛОГІЯ БАЙРОНІЧНИХ ГЕРОЇВ У «СХІДНИХ ПОЕМАХ» «КОРСАР» І «ГЯУР» ДЖ. Г. БАЙРОНА.....	80
<i>Стирнік Н. С.</i> ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ЗБИРОК ОПОВІДАнь ВУЛФ І ЛОУРЕНСА («ПОНЕДІЛОК ЧИ ВІВТОРОК» ТА «АНГЛІЯ, МОЯ АНГЛІЯ»).....	85
<i>Фоменко Е. Г.</i> ГЕТЕРОНОМІЯ ВОЙНИ І МИРА В «ПОМИНКАХ ПО ФИННЕГАНУ» ДЖЕЙМСА ДЖОЙСА.....	89
<i>Яхьяева Э. В.</i> КООРДИНАТИВНІ ГЛАГОЛЬНІ СЛОВООБРАЗОВАННЯ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ШАХА ИСМАИЛА ХАТАИ	95

ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ

<i>Вісич О. А.</i> МЕТАДРАМАТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БЛАЗНЮВАННЯ У ДРАМАТУРГІЇ МИКОЛИ КУЛША.....	100
<i>Леценко А. В.</i> ЛІНГВОКОГНИТИВНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ФЕНОМЕНА НАРРАТИВНОЇ НАПРЯЖЕНОСТІ.....	104
<i>Фока М. В.</i> ПЕРЕГУКИ САНСКРИТСЬКОЇ КАТЕГОРІЇ <i>ДХВАНІ</i> ІЗ СУЧАСНОЮ ПОЕТИКОЮ ПІДТЕКСТУ	108

ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

<i>Венгринович Н. Р.</i> ЗООМОРФНА ОБРАЗНІСТЬ У НАТУРАЛІСТИЧНІЙ ПРОЗІ ІВАНА ФРАНКА ТА ФРЕНКА НОРРІСА.....	112
--	-----

ЗАГАЛЬНЕ МОВОЗНАВСТВО

<i>Арделян О. В.</i> СТРУКТУРНО-ГРАМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ОНОМАСТИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ.....	118
<i>Бикова А. А.</i> ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРНОЇ ТА СЕМАНТИЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ЗАПОЗИЧЕНЬ У МОВІ-РЕЦИПІЄНТІ.....	122
<i>Бицко Н. І.</i> ЕПОНІМІЙНА МЕДИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ (ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЗА ЛЕКСИКО-СТИЛІСТИЧНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ).....	125
<i>Golubovska I. O.</i> LINGUAL CONCEPT: EPISTEMIC APPROACHES IN MODERN UKRAINIAN LINGUISTICS.....	128

Рева І. А.,
аспірант кафедри світової літератури
факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка

ТИПОЛОГІЯ БАЙРОНІЧНИХ ГЕРОЇВ У «СХІДНИХ ПОЕМАХ» «КОРСАР» І «ГЯУР» ДЖ. Г. БАЙРОНА

Анотація. У статті зосереджено увагу на питанні типології. Продемонстровано основні тенденції понять «тип», «типологічні зв'язки» в літературознавстві. Виявлено типологічні відповідності та спільності в поемах «Корсар» і «Гяур» Дж.Г. Байрона. Обґрунтовано естетичну концепцію й основні риси байронізму. Відзначено застосування диференційних ознак у напрямі «романтизм». Показано розбіжність сюжетно-динамічної структури поем «Корсар» і «Гяур» Дж.Г. Байрона. Охарактеризовано провідні ознаки поняття «герой літературного твору». Проаналізовано типові характери героїв, концептуальну систему автора й тип бунтівного героя в поемах «Корсар» і «Гяур» Дж.Г. Байрона. Розглянуто змістові чинники «східних поем» Дж.Г. Байрона. Наведено приклади з поем «Корсар» і «Гяур» Дж.Г. Байрона, які мають тісний взаємозв'язок із біографічними відомостями самого письменника. Виокремлено загальні риси романтичного типу творчості.

Ключові слова: типологія, тип, типологічні зв'язки, герой літературного твору, байронізм, ліро-епічна поема, індивідуальність.

Постановка проблеми. Типологічний аналіз творчості Дж.Г. Байрона завжди викликає інтерес у літературознавстві. Діапазон порівняльно-типологічних вивчень дуже широкий, охоплює різні сфери міжлітературних відносин – від зіставлення літератур різних регіонів і культурно-історичних спільнот (наприклад, літератур Європи чи Далекого й Близького Сходу, Західної та Східної Європи) до зіставлень окремих творів або окремих їх частин [10, с. 6]. Здійснюються ці вивчення на різних типологічних рівнях, визначених і розроблених теорією літератури: на рівні тематологічному (тем, мотивів, міфів тощо), морфології (складників структури творів, їх функцій і трансформаций), генології (родів, жанрів, жанрових різновидів), художніх течій і стилів, а також історіології, інтертекстуальності [10, с. 6]. У творчій практиці романтиків відбувається розмивання кордонів між жанрами, родами й видами мистецтва, які вступають в активну взаємодію, а також з іншими видами духовно-творчої діяльності, зокрема філософією та історіографією. Митці романтизму прагнули створити нові художні форми і структури, синтетичні літературні жанри: ліро-епічну поему, ліро-драматичну поему, філософську лірику, історичний роман [10, с. 6]. Свобода була незаперечною цінністю для всіх поколінь романтиків. Велика Французька революція показала велич людського духу, натхненного чуттям власної незалежності від тисячолітніх авторитетів. Незатребуваність, самостійність для широких мас обернулася розрухою, голодом, утратою звичних умов життя. Ліро-епічні поеми «Гяур» і «Корсар» увійшли до творчого доробку «східних поем» Дж.Г. Байрона. Схід приваблював Дж.Г. Байрона як протилежність Англії – за своєю при-

родою, не пастельною, а пишнobarвною, чия декоративність здавалася нереальною, картинною [4, с. 6].

Актуальність обраної теми визначається тим, що в сучасному літературознавстві науковці велику увагу приділяють питанню типологічних подібностей і відмінностей доби романтизму. Дж.Г. Байрон у ліро-поемній романтичній спадщині репрезентує концепцію психологізму й авторську світоглядну позицію. В основу романтичного психологізму закладені соціальні умови формування характеру, поведінка героя, індивідуальність людської душі, типізація через виняткове та абсолютне. Романтична концепція зосереджена на людині як найважливішій і невід'ємній частині світу, а тому сьогодні питання типологічних зв'язків у творчості Дж.Г. Байрона потребує особливої уваги для дослідження індивідуального стилю письменника.

Творчий доробок Дж.Г. Байрона високо оцінили не тільки зарубіжні науковці, зокрема В. Любимов, С. Павличко, Д. Наливайко, В. Сахаров, М. Розанов, а й українські, такі як М. Костомаров, О. Навроцький, І. Франко, Л. Українка, В. Самійленко, П. Грабовський, П. Куліш та ін. Літературознавці відзначають широту інтересів поета, тематичне розмаїття у творах Дж.Г. Байрона, здатність виявити себе в різних родах літератури – ліриці і драматургії.

Мета статті полягає в дослідженні типології байронічних героїв у «східних поемах» Дж.Г. Байрона. Мета статті конкретизована в таких дослідницьких завданнях: з'ясувати особливості поезики Дж.Г. Байрона; простежити специфіку автобіографізму в ліро-епічних поемах «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрона; виявити типологічні відповідності в сюжетах «східних поем» («Гяур» і «Корсар») Дж.Г. Байрона; виділити основні ознаки «байронізму» в ліро-епічних поемах «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрона.

Виклад основного матеріалу дослідження. У літературознавстві вивчення різних форм культурної взаємодії посідає важливе місце. У працях В. Жирмунського, І. Неупокоевої, Д. Маркова, Б. Храпченка, О. Бушміна, М. Кравцова, Г. Вервеса, І. Горського, А. Волкова, І. Франка й Е. Георгієва, К. Крейчі, Я. Мукаржовського, Д. Дюршина та ін. питання літературних взаємин розглядаються не тільки в історико-літературному розрізі, а й у теоретичному [2, с. 4–6]. Проте теоретичні настанови й формулювання цих літературознавців далеко не завжди збігаються. Мова йде про розмежування або, навпаки, злиття понять контактних зв'язків і типологічних сходжень. Деякі дослідники говорять про зв'язки генетичні, розглядаючи аналогічні літературні явища як наслідок їх спільного походження з одного джерела [2, с. 4–6]. Інші вважають контактні зв'язки й типологічні сходження явищами принципово різного характеру, іноді навіть взаємовиключними. Наприклад, велику увагу літературознавців привертають поняття синхронності й діахронності в

процесі порівняльного вивчення літератур: порівняння в межах однієї історичної доби світового літературного розвитку чи, навпаки, взяті в розрізі певної історичної еволюції, де окремі явища не збігаються в часі. Ю. Булоховська виділяє тематико-образну спільність і жанрово-стильову, але щоб детальніше зрозуміти поняття типологічних зв'язків, насамперед розглянемо питання типології та типу [2, с. 4–6].

Типологія (грец. *typos*: відбиток, форма, взірець і *logos*: слово, вчення) – універсальне зіставлення, впорядкування, класифікація літературних, генетично взаємопов'язаних феноменів за відповідними диференційними ознаками, що встановлюються на підставі тотожності, аналогій [6, с. 483]. Типологія є закономірною, зумовленою низкою чинників, передбачає абстрагування від індивідуальних особливостей, важливих у мистецтві, де цінується оригінальність твору. Спільні ознаки різних творів, специфіка художнього мислення, реалізована в тексті, підлягають узагальненню, класифікації [6, с. 483]. Поняття «типологія» поширене передусім на жанрові структури, стильові характеристики, системи сюжетів, мотивів, образів, зображально-виражальних засобів, на літературні стилі, школи, періоди, методи, типи творчості, естетичну свідомість. Висвітлені при цьому відношення не обмежуються часовими, територіальними аспектами, визначаються подібністю та відмінністю історичного розвитку національних письменств, особливостями міжлітературних зв'язків, впливів і зустрічних хвиль [6, с. 483].

У роки, що передували еміграції, Дж.Г. Байрон вів інтенсивну творчу діяльність. Саме в цей час поет створює цикл так званих східних поем: «Гяур» (1813), «Абідоська наречена» (1813), «Корсар» (1814), «Лара» (1814), «Облога Коринфа» (1815), «Паризина» (1816) [14, с. 173]. Східні поеми й лірика Дж.Г. Байрона цих років, сповнені настроїв відчаю і світової скорботи, що йде від шекспірівського «Гамлета». Усе це було результатом розчарування в політичній діяльності, його духовної самотності, сумовитих роздумів над торжеством реакційних сил у Європі. Особливо важко сприймав Дж.Г. Байрон звістку про реставрацію Бурбонів у Франції [14, с. 173]. Соціальний протест і смілива сагира змінюються мотивами глибокої втоми та розчарування, пристрасний заклик до боротьби переходить у роздуми про непотрібність боротьби і приреченість будь-якого опору [14, с. 174].

Взірцем структурної й образної системи, конфліктів і центральних постатей «східних поем» стали ліро-епічні поеми «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрона, наприклад:

“He passed – nor of his
He left a token or a trace,
Save what the Father must not say
Save what the Father must not say
This broken tale was all we knew
Of her he loved, or him he knew” [17, с. 95].

«Пішов і зник – ім'я і рід
Забулися, пропав і слід;
Чернець нікому не зізнався,
Хто перед смертю сповідавсь
В рядках лиш натяк умістивсь –
Кого любив, кому помстивсь»
(Переклад В. Богуславської) [8, с. 178].

Індивід успадковує природні задатки від батьків, формується як особистість із неповторним характером у мікро- й макро-

оточенні під впливом колективного несвідомого (архетипів) [6, с. 481]. Входячи до різних соціальних груп, здійснюючи різну діяльність, пристосовуючись до середовища та водночас видозмінюючи його, людина стає типовим представником групи, стану, нації своєї доби. Письменник, беручи за приклад реальних прототипів, за допомогою творчої уяви, перевтілення, асоціативного мислення витворює постаті-персонажі, які можуть бути схематичними масками-концептами або яскравими символами, що не мають аналогів у дійсності [6, с. 481]:

“Till inly searched by thousand throes,
And maddening in her ire,
One sad and sole relief she knows –
The sting she nourished for her foes” [17, с. 107].

«Й оскаженіла ця Горгона
Одну собі розраду дозволяє:
Жало зловтішне в ворога встромляє.
О, від отрути користі великі»
(Переклад В. Богуславської) [8, с. 184].

Юнацькі уявлення Дж.Г. Байрона про східні країни склалися під впливом читання англо-французької орієнталістської літератури. Біблія пробудила в ньому інтерес до Сходу. Дж.Г. Байрон відриває романтичного героя від європейського ґрунту й переносить у нове середовище на Схід, де сильне заворушення, яке віщувало національно-визвольну війну:

“On desert sand's twere joy to scan
The rudest steps of fellow man,
So here the very voice of Grief
Might wake an Echo like relief –
At least twould say, “All are not gone;
There lingers Life, though but in one”
For many a gilded chamber's there,
Which Solitude might well forbear” [17, с. 102].

«Пустелі неживий пісок
Поглинув чоловічий крок.
На втіху зважившись сумну сумну,
Лиш лихо зроджує луну,
«Ніщо бо, – мовиться, – не вмере,
Хоч смерть життя в нас відбере».
Для більшості позасвіти –
Лише тривання самоти»

(Переклад В. Богуславської) [8, с. 181].

У центрі ліро-епічних поем «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрона стоїть самотня, горда особистість, яка протиставляє себе людському суспільству. Дж.Г. Байрон у своїх головних героях підкреслює одну надзвичайно характерну рису – бунтівний Конрад і мстивий Гяур. Гяур не сприймає рабства, його гнітить становище, в якому опинилася батьківщина:

“The hour is past, the Giaour is gone:
And did he fly or fall alone?
Woe to that hour he come or went!
The curse for Hassan's sin was sent
To turn a palace to a tomb;
He come, he went, like the Simoom,
That harbinger of Fate and gloom,
Beneath whose widely-wasting breath
The very cypress droops to death –
Dark tree, still sad when other's grief is fled,
The only constant mourner o'er the dead!” [17, с. 99].

«Спливає час, не лет Гяурів.
 Де ж він впаде у хмарі куряв,
 Чи зронить горе в пил доріг
 Прокляттям на Гасанів гріх?
 В палац, туди, де смертний тлум,
 Летить він, мстивий, як самум,
 Як фатуму ретельний глум.
 Лють здушує, і біль суворіш,
 Ніж кипарис, могильний сторож,
 Єдине дерево, що в лиховісній млі
 Оплакує мерців на болісній землі»

(Переклад В. Богуславської) [8, с. 180].

Головні герої Дж.Г. Байрона розкриваються у ставленні до навколишнього: дійсності, природи, соціальних і політичних подій, а тому на основі таких чинників складається особливий «психологічний тип».

Поява типу в художній літературі історично зумовлена, не притаманна ні героїчному епосу, ні пам'яткам середньовічної писемності, в яких герой утілював особливості певної громади. Так, у фольклорі він набуває незмінних ознак богатиря, трикстера, героя-жертви, героя-шукача та ін., постає носієм однієї позитивної чи негативної риси; ця тенденція позначилася й на художній літературі [6, с. 481]. Поняття «тип» використовується також у літературознавчих класифікаціях, основою яких є уявлення про незмінні, сталі об'єкти, позбавлені індивідуальної багатоплавної. Окремі ознаки типу з'являються в пізній елліністичній і давньоримській літературах середини I–II ст. н. е. («Метаморфози» Апулея, «Сатирикони» Петронія, «Дафніс і Хлоя» Лонга), у латинському епосі «приватного життя». Соціальна незалежність людини як тип уперше окреслена в комедіях Мольєра (скнара, мізантроп та ін.). Глибокого сенсу такий тип набув у «Людській комедії» О. де Бальзака, який створив класичні образи людських індивідуальностей. Умовою створення типових образів-персонажів, або типу, вважається єдність загального й індивідуального [6, с. 481–482].

Ліро-епічні поеми «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрона мають продуктивну форму, чіткий сюжет, реалістичний і спокійний тон, проте за цими характеристиками ховається гаряче соціальне співчуття. Наприклад, у ліро-епічній поемі «Гяур» Дж.Г. Байрон змальовує рідні землі головного героя Гяура через певний проміжок часу:

“The steed is vanished from the stall;
 No serf is seen in Hassan's hall;
 The lonely Spider's thin gray pall
 Waves slowly widening o'er the wall;
 The Bat builds in his Haram bower,
 And in the fortress of his power
 The Owl usurps the beacon-tower;
 The wild-dog howls o'er the fountain's brim,
 With baffled thirst, and famine, grim;
 For the stream has shrunk from its marble bed,
 Where the weeds and the desolate dust are spread.
 'Twas sweet of yore to see it play” [17, с. 100].

«Проноситься повз стійло кінь, –
 Все пуста. Оком де не скинь, –
 Хитка запона павутинь.
 Хто із фортеці душу вийняв?
 Кажан посів цей кут провинний,
 Ні, нині тут форпост совинний,

Собачий здичавілий вий
 Про голод сповіщає свій.
 Прах притрусив широкі лави;
 Здушили мармур дикі трави,
 Де загінок грав залюбки
 Зі спекою у піддавки»

(Переклад В. Богуславської) [8, с. 180].

Індивідуальне в типі зумовлене неповторними рисами людини, сформованими генетично й ситуативно набутими. Взаємозв'язки загального та індивідуального по-різному виявляються у відмінних літературних напрямках (класицизм, романтизм, реалізм) [6, с. 481–482].

Типізація в ліро-епічних поемах «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрона відображає парадигму індивідуального в протистоянні із загальним, соціальним. Для зображення байронічних героїв використовуються такі засоби характеристики, як зовнішність героя (що дає уявлення про риси та вдачу), смаки й уподобання, зв'язок із середовищем (хоча воно змальовано доволі умовно) та іншими персонажами.

Важливим компонентом типізації в ліро-епічних поемах «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрона є мова героїв і художні деталі. У творчій практиці Дж.Г. Байрон використовує широкий спектр прийомів: пейзажі, композиційну побудову, систему образів, мовні характеристики. Дж.Г. Байрон тонко передає взаємозв'язок людини з природою, наприклад:

“I gazed, till vanishing from view,
 Like lessening pebble it withdrew;
 Still less and less, a speck of white
 That gemmed the tide, then mocked the sight;
 And all its hidden secrets sleep,
 Known but to Genii of the deep,
 Which, trembling in their coral caves,
 They dare not whisper to the waves” [17, с. 105].

«В струмках життя наступна мить.
 Дивлюсь, у відступі валів
 Рінь зблискує, як розсип слив,
 Щораз дрібніші близнюки
 Сміються з тиші пломінки.
 Та всі таїні їхні й сні
 Вже звідав геній глибини,
 Що вкрав з коралових запіль
 Плитки плитки покvapних хвиль»

(Переклад В. Богуславської) [8, с. 183].

Взаємозв'язки персонажів в одному творі чи в усій творчості митця є способом розбудови художніх типів вищого рівня, уявлення про які складається у свідомості читачів, сприймається як наслідок типологічних зіставлень низки творів [6, с. 482–483]. Вони постають не як соціологічні схеми, а як естетичні цінності, бо досягаються в індивідуалізованій формі.

«Східні поеми» Дж.Г. Байрона вражають відвертістю і щирістю авторської думки, емоційністю слова, за допомогою яких розкривається людська душа:

“And oft upon his mother's breast
 That sound had harmonized his rest;
 And oft had Hassan's Youth along
 Its bank been soothed by Beauty's song;
 And softer seemed each melting tone
 Of Music mingled with its own” [17, с. 101].

«І матеріні чув пісні,
Принадні і неголосні.
І юний племінь віддаси
За цю мелодію краси;
Частенько в тихий передзвін
Вплітав і власний голос він» [8, с. 181].

М. Бахтін виділив кілька загальних типових випадків ставлення автора до героя [1, с. 35–36]. Перший – герой оволодіває автором, тобто емоційно-вольовий предметний складник героя та пізнавально-етична позиція у світі настільки авторитетні для автора, що він не в змозі бачити предметний світ тільки очима героя, перейматися подіями його життя; автор не знаходить переконливої та стійкої ціннісної точки опори незалежно від героя; до цього типу належать майже всі головні герої Ф. Достоєвського, деякі герої Л. Толстого (П'єр, Левін), С. К'єркегора, А.-М. Стендаля. У другому випадку ставлення автора до героя відображає частково ставлення героя до себе самого; герой не автобіографічний, завершений: автор уносить свої корективи; реалістична переконливість життєвого емоційно-вольового складника героя в подію (О. Сумароков, Я. Княжнин, В. Озеров). У третьому випадку ставлення автора до героя, за словами М. Бахтіна, герой автобіографічний, незавершений, несе в собі внутрішню таємницю, не спроможну бути вираженою, він безкінечний для автора, який знову і знову відроджується, вимагаючи все нових і нових завершальних форм, які сам руйнує своєю самосвідомістю. М. Бахтін зазначає, що саме такий тип героя характерний для романтизму, адже романтик боїться видати себе своїм героєм і залишає в ньому якусь внутрішню лазівку, через яку він міг би вислизнути та піднятися над своєю завершеністю. Ще один випадок, теоретично обґрунтований М. Бахтіним, – це тоді, коли герой є сам своїм автором, усвідомлює власне життя естетично, тобто грає певну роль (на відміну від безкінечного героя романтизму й неспокутуваного героя Ф. Достоєвського).

Байронічні герої «східних поем» мають тісний зв'язок з автором, який шукає в персонажах внутрішню безкінечність і вияви власного «я». Дж.Г. Байрон особливо проникливо передає найважливіші почуття людини, її неповторність, складність, суперечливість і красу. У «східних поемах» Дж.Г. Байрона нерідко поєднуються протилежні мотиви, наприклад, мотиви війни й водночас роздуми про важливість творчої праці:

“But ne'er shall Hassan's Age repose
Along the brink at Twilight's close:
The stream that filled that font is fled
The blood that warmed his heart is shed” [17, с. 101].

«Та час настав не для розради,
І сутінь стерла серенади.
І не фонтан чуття зборов –
Гаряча вдача, дика кров»

(Переклад В. Богуславської) [8, с. 181].

У ліро-епічних поемах «Гяур» і «Корсар» Дж.Г. Байрон описує яскраву індивідуальність, креативність мислення особистості, поет спонукає постати проти байдужості, нудьги громадського життя й моральних обмежень, боротися за права знедолених:

“Though bent on earth thine evil eye,
As meteor-like thou glidest by,
Right well I view and deem thee one
Whom Othman's sons should slay or shun” [17, с. 95].

«У землю втупив люті очі,
Їх зблиск – мов метеор із ночі
Османцям буде що робити –
Чи стерегтись його, чи вбити»
(Переклад В. Богуславської) [8, с. 178]

Висновки. Дж.Г. Байрон – майстер зображення внутрішнього світу особистості. У «східних поемах» митець розвиває суб'єктивну, індивідуалістичну сторону романтизму. У ліро-епічній поемі «Гяур» автор утілює свій сум щодо загибелі грецької свободи і знову повертається до цієї теми в третій пісні «Корсар» [14, с. 183]. Проте збірного колективного образу народу, що піднявся на боротьбу за своє визволення, як це яскраво змальовано в «Чайль Гарольді», у зв'язку з війною в Іспанії, в ліро-епічних поемах «Гяур» і «Корсар» та «Абідоська наречена» немає. Байронові герої в цих творах виступають, як і він сам, трагічно самотніми бунтівниками. Герої Дж.Г. Байрона в «східних поемах» справили великий вплив на розвиток європейського та американського романтизму [14, с. 188]. Основні риси байронізму втілені в образах Чайльд Гарольда, Дон Жуана, пушкінського Євгенія Онегіна, лермонтових Печоріна й Демона, міцкевичевого Конрада Валенрода, стендалівського Жюльєна Сореля, гейнівського Вальтасара, бандуристів А. Метлинського тощо [5, с. 110]. В українському письменстві байронізм позначився на творчості Є. Гребінки («Човен», «Український бард», «Моя честь»), представників Харківської школи романтиків («Море» І. Срезневського, «Волох», «Палій», «Козак», «Бандурист» Л. Боровиковського, «Співець Митуса» М. Костомарова, «Небо» М. Петренка, «Козак і гулянка» О. Корсуна та ін.), згодом – В. Забіли, О. Афанасьєва-Чужбинського, П. Куліша [5, с. 110]. У творчості Т. Шевченка, який будучи добре знайомим із поезією Дж.Г. Байрона, називав його «великим» і «знаменитим» («Прогулка з удовольствием и не без морали»), наявні спільні для обох митців мотиви прометеїзму («Прометей» Дж.Г. Байрона й «Кавказ» Т. Шевченка), богоборчі настрої («Каїн» Дж.Г. Байрона та «Гімн чернечий» Т. Шевченка), але авторів «Кобзаря» не властивий егоцентризм, нігілізм, світовий сум («байронический туман», як сказано в поемі «Тризна»). Елементи байронізму притаманні творчості І. Франка («Смерть Каїна»), Л. Українки («Одержима», «Оргія»), Г. Чупринки («Лицарь-Сам»), В. Сосюри («Махно», «Мазепа», «Каїн»), І. Драча («Ніж у сонці»), М. Вінграновського («Демон», «Ніч Івана Богуна», «Наливайко») та ін. [5, с. 110–111].

Література:

1. Бахтин М. Автор и герой: к философским основам гуманитарных наук / М. Бахтин. – СПб., 2000. – 336 с.
2. Булаховська Ю. Типологія польсько-російсько-українських літературних явищ 50–70 років ХХ ст.: [монографія] / Ю. Булаховська. – К.: Наукова думка, 1982. – 222 с.
3. Гросскурт Ф. Байрон. Падший ангел / Ф. Гросскурт; пер. с англ. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 509 с.
4. Дон Жуан: [поема] / пер. з англ. С. Голованівського. – Харків: Фоліо, 2001. – 559 с.
5. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. – Київ: ВЦ «Академія», 2008. – Т. 1. – 2008. – 624 с.
6. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. Ковалів. – Київ: ВЦ «Академія», 2008. – Т. 2. – 2008. – 624 с.
7. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. – Київ: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с.
8. Мазепа / пер. з англ. Н. Жлуктенко. – Харків: Фоліо, 2005. – 477 с.
9. Моруа А. Дон Жуан, или Жизнь Байрона: биографический роман / А. Моруа; пер. с фр. М. Богословской. – М., 2009. – 478 с.

10. Наливайко Д. Теорія літератури й компаративістика / Д. Наливайко. – К., 2006. – 347 с.
11. Наливайко Д. Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму / Д. Наливайко, К. Шахова. – К., 1997. – 464 с.
12. Сидорченко Л. Байрон и национально-освободительное движение на Балканах / Л. Сидорченко. – Ленинград, 1977. – 120 с.
13. Скорино Л. Мюссе и Байрон / Л. Скорино // Октябрь. – 1938. – № 4. – С. 186–202.
14. Прокаев Ф. Зарубіжна література / Ф. Прокаев, Б. Кучинський, І. Долганов. – К., 1987. – 296 с.
15. Ференц Н. Основи літературознавства / Н. Ференц. – К., 2011. – 432 с.
16. Longman Dictionary of English Language and Culture. – Harlow, 1993. – 1600 p.
17. The works of Lord Byron. Poetry : Complete in seven volumes. Vol. III. – London, 1900. – 544 с.

Рева И. А. Типология байронических героев в «восточных поэмах» «Корсар» и «Гяур» Дж. Г. Байрона

Аннотация. В статье сосредоточено внимание на вопросе типологии. Продемонстрированы основные тенденции понятий «тип», «типологические связи» в литературоведении. Выявлены типологические соответствия и соотношения в поэмах «Корсар» и «Гяур» Дж. Г. Байрона. Обоснованы эстетическая концепция и основные черты байронизма. Отмечено применение дифференциальных признаков в направлении «романтизм». Показано расхождение сюжетно-динамической структуры поэм «Корсар» и «Гяур» Дж. Г. Байрона. Охарактеризованы ведущие признаки понятия «герой литературного произведения». Проанализированы типичные характеры героев, концептуальная система автора и тип мятежного героя в поэмах «Корсар» и

«Гяур» Дж. Г. Байрона. Рассмотрены содержательные факторы «восточных поэм» Дж. Г. Байрона. Приведены примеры из поэм «Корсар» и «Гяур» Дж. Г. Байрона, которые имеют тесную взаимосвязь с биографическими сведениями самого писателя. Выделены общие черты романтического типа творчества.

Ключевые слова: типология, тип, типологические связи, герой литературного произведения, байронизм, лиро-эпическая поэма, индивидуальность.

Rewa I. Typology of Byronic heroes in “oriental tales” “Corsair” and “Giaour” by J. G. Byron

Summary. The present article deals question of typology. The basic inclination of type and typological connections have demonstrated in literary criticism. The typological correspondences and community have uncovered in poems “Corsair” and “Giaour” by J.G. Byron. The aesthetic concept and basic features of Byronism have substantiated. The use of differential features have noted in direction romanticism. The discrepancy of the plot-dynamic structure of the poems “Corsair” and “Giaour” by J.G. Byron has shown. The leading features of notion “hero of literary work” have characterized. The typical characters of heroes, conceptual system of author and type of rebellions hero have analyzed in poem “Corsair” and “Giaour” by J.G. Byron. The content factors of “oriental tales” by J.G. Byron have considered. The examples of poems “Corsair” and “Giaour” by J.G. Byron and biographical independence of writer have analyzed. The general features of romantic type of creativity have isolated.

Key words: typology, type, typological connections, hero of literary work, byronism, lyric-epic poem, individuality.